

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנתם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

נשא

(חלק בג שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושלוש לבריאה

שנת הקהל

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות

שבוע פרשת נשא, (אה"ק) א"ז סיון; (בכל העולם) חיד סיון, ה'תשפ"ג (ב)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2023
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

נשא

בדיעבד, מצד זה ש"קרבן נשיאים חביב לפני הקב"ה", קבלם הקב"ה";

משא"כ לפי המדרש הב', הקרבת הקרבן בשבת היתה מלכתחלה ענין רצוי ("כהוגן"), לפי ש"אני אמרתי למשה כו".

אבל כד דייקת, גם לפי המדרש הא' אין לפרש שהקרבת הנשיא היתה אסורה – דח"ו לומר שא' הנשיאים נהג באופן שהוא היפך הדין; ועוד ועיקר – משה הי' עמהם, הכהנים עבדו עבודתם ולוויים בדוכנם – וכי כולם עשו היפך הדין, אתמה!

ובהכרח לומר, שגם לפי מדרש זה היתה ההקרבה בשבת (מלכתחלה) על פי הציווי, אלא שמאחר שהיתה הוראת שעה⁸ (ומלבד הקרבה יחידה זו הדבר אסור), נקראת "שלא כהוגן".⁹

א. בנוגע לקרבן הנשיאים לחנוכת המזבח ע"י נשיא שבט אפרים, אשר הקרבנו היתה ביום השבת, איתא במדרש רבה דפרשתנו (פרשה יג'): "שלשה דברים (ש)עשו הנשיאים שלא כהוגן וקבלם הקב"ה . . . בכל מקום אין קרבן יחיד דוחה את השבת³ וכאן קרבן יחיד⁴ דוחה את השבת, הא⁵ למדנו כמה קרבן נשיאים חביב לפני הקב"ה".

אבל בהמשך המדרש (בפרשה יד⁶) איתא בענין זה: "שלא תאמר היאך חלל את השבת והלא אין קרבן יחיד דוחה את השבת וזה הקריב בשבת, אמר הקב"ה לא על פיו עשה שאני אמרתי למשה כו".

ובפשטות נמצא, שלפי המדרש הא' מתחלה היתה ההקרבה בשבת ענין בלתי רצוי ("שלא כהוגן"), ורק

(7) ובפרט שלשון המדרש הוא "שנשו הנשיאים", ולא שרצו וכיו"ב. וראה רש"י פרשתנו ז, יו"ד (מספרי עה"פ. במדב"ר פי"ב, כא) ויקריבו הנשיאים כו' כי לא קבל משה מידם עד שנאמר לו מפי הגבורה. וראה ריטב"א מו"ק שם ד"ה ביום: והנשיאים ודאי ע"פ הדבור עשו דלא סגי בלאו הכי כו'.

(8) לשון הראב"ע הנ"ל. ובגמרא (מנחות ג, סע"א ואילך) ופרש"י (פרשתנו ז, יד) – לענין קטורת הנשיאים שהובא במדרשים הנ"ל. וראה לקמן בפנים ובהנסמן לקמן הערות 11, 26.

(9) וע"ד לשון הש"ס (תענית ד, א) "שאלו שלא כהוגן" שאי"ז דבר האסור.

ומש"נ הלשון קבלם הקב"ה, כי לפי מדרש זה ציווי ה' הי' (לא מצ"ע, כ"א) מצד בקשתם כו' (ראה לעיל הערה 7). משא"כ להמדרש הב' "לא על פיו עשה שאני אמרתי כו", שהקרבתו בשבת

(1) כמ"ש (פרשתנו ז, מח) ביום השביעי נשיא לבני אפרים גו', ואותו היום שבת הי'. וראה מו"ק ט, א. מדרשים שהובאו לקמן. רבותינו בעה"ת פרשתנו שם. וראה ראב"ע שם.

(2) (בסופו). ועד"ז בתנחומא פרשתנו כ. פסיקתא רבתי פ' ויהי ביום כלות.

(3) ועד"ז הוא בהמדרשים דלקמן. והוא כדעת האי"ק במשנה תמורה יד, א שדחיית שבת תלוי בקרבן צבור וקרבן יחיד, משא"כ לדעת ר"מ שם. וראה לקו"ש ח"ח ע' 105 ואילך ובהערות שם. וש"נ.

(4) בפסיקתא שם, וקרבנו של נשיא דוחה את השבת. ועד"ז הוא בתנחומא כאן: וקרבן של נשיא אפרים דחה את השבת.

(5) סיום זה ליתא בפסיקתא ותנחומא שם.

(6) א (בסופו).

זה קרבן הקהל, וא"כ יש להקריבו כשאר קרבנות ציבור הדוחים את השבת, ואין זו הוראת שעה (ומה שבגמרא נקרא „קרבן יחיד“, הרי זה בהשוואה לקרבן תמיד וכיו"ב שלפניו ושלאחריו, שהם קרבנות של כל קהל עדת ישראל, כל השבטים).

משא"כ המדרש הא' אזיל כמאן דאמר¹³ דשבט לא אקרי קהל¹⁴, ולפי זה ה' לקרבן הנשיא דין קרבן יחיד רגיל שאינו דוחה שבת, והיתר ההקרבה ה' מצד הוראת שעה¹⁵.

(ב) לכולי עלמא שבט אקרי קהל¹⁶; ושאיני קרבן הנשיאים שהביאו כל נשיא מממונו שלו, ולא מנתנית (כלל) השבט, כמפורש במדרש¹⁷ (וכן הביא רש"י בפירושו על התורה¹⁸) „משלו הביא ולא שגבה משבטו“;

והמחלוקת בין המדרש הא' לגמרא וכו' היא: לדעת המדרש, מאחר שהנשיא לא גבה משבטו עבור הקרבן, נשאר הדבר בגדר קרבן יחיד שאינו דוחה את השבת (ולכן צריך לומר שהיתר ההקרבה ה' הוראת שעה);

ולפי זה צריך להבין: מהן הסברות דב' המדרשים, אשר לפי המדרש הא' ההקרבה היא „שלא כהוגן“, ולפי מדרש הב' – אין זה חילול שבת, אלא הדבר הוא כהוגן, ויתירה מזו – זהו קיום ציווי השם „שאני אמרתי כו“?

ב. בגמרא¹⁰ מבואר בטעם הדבר ש„לא עשו ישראל את יום הכיפורים“ בזמן חנוכת בית המקדש הראשון, ש„אמרו קל וחומר: ומה משכן שאין קדושתו קדושת עולם וקרבן יחיד דוחה שבת דאיסור סקילה, מקדש שקדושתו קדושת עולם וקרבן ציבור ויום הכיפורים דענוש כרת לא כל שכן“.

ומזה מובין¹¹, שלדעת הגמרא ההקרבה בשבת בחנוכת המשכן לא היתה הוראת שעה („שלא כהוגן“) – דלא כמדרש הא' הנ"ל – שהרי אם כן לא היינו יכולים ללמוד מזה (בקל וחומר) לענין הקרבנות שבחנוכת בית המקדש.

והנה סברות הפלוגתא בין המדרש הא' לגמרא והמדרש הב' (האם היתר ההקרבה בשבת ה' הוראת שעה או לא) יש לבאר בכמה אופנים, ומהם¹²:

א) הגמרא וכו' אזלא כמאן דאמר דשבט אקרי קהל¹³, ומאחר שהקרבן שהקריב הנשיא ה' קרבן השבט, הרי

היתה לא מצד הנשיאים, כ"א שמלכתחילה „אני אמרתי“.

10) מו"ק שם.

11) ראה שו"ת חתם סופר או"ח סר"ח ד"ה

בדף ז' ע"ד. אבל ראה מאירי מו"ק שם.

12) באופן הא' דלקמן – ראה שו"ת חת"ס שם.

13) הוריות ד, סע"ב ואילך.

14) ולהעיר מפירוש אדה"ז (הובא בענף יוסף לשמו"ר פמ"ד, ו. מגדל עז (כפ"ח, תש"מ) ע' ט. ושו"ת) ששני מדרשים אחרים (שמו"ר (שם) ודב"ר (פ"ג, טו)) פליגי במחלוקת הנ"ל.

15) ועי' מ"ש הרוגוצובי (הובא בצפ"ע (המלוקט) לרמב"ם ספר עבודה – הל' מעה"ק פ"ב הט"ו), ששיטת הפסיקתא (הנ"ל הערה 2) היא דשבט אפרים לא מקרי קהל (ראה הוריות ו, ב) ולפיכך הוה שלא כהוגן כו' – יש לומר, דהש"ס במו"ק ס"ל דגם שבט אפרים אקרי קהל.

16) ראה רמב"ם הל' שגגות רפ"ב. מג"א סי' ריח סק"ג. שו"ת חת"ס שם.

17) במדבר פ"ג, יג (בסופו). וכ"ה שם לפני' ז. ובספרי פרשתנו ז, יב. יז.

18) פרשתנו ז, יב.

שייכות לקרבן יחיד, ולכן צריך לימוד מיוחד על סוג קרבן זה („זה“) שדוחה שבת –

וע"פ הנ"ל מובן, דאין הכי נמי: מאחר שהנשיא לא גבה קרבן זה משבטו, נמצא, שקרבן יחיד הוא; אבל מצד זה שהמקריב הוא „נשיא למטה“ יש לקרבנו דין דקרבן ציבור.

ג. ע"פ כל הנ"ל נמצא, שהמדרש הב' (הנ"ל סעיף א') – אשר לפיו הקרבת קרבן הנשיא בשבת מלכתחלה היתה ענין כהוגן – ודעת הגמרא, היינו הך – שהקריב את הקרבן בשבת מפני שהי' קרבן צבור, מבלי להזקק להוראת שעה.

אבל קשה לפרש כן בלשון המדרש²⁴ „לא על פיו עשה שאני אמרתי למשה נשיא אחד כו“, היינו, שהיתה אמירה וציווי מיוחד בנוגע לקרבן זה (– הוראת שעה).

[ומובן בפשטות, שדוחק הכי גדול לומר, אשר „אני אמרתי למשה נשיא אחד כו“ לא קאי על אמירת „נשיא אחד כו“ ולא היתה אמירה פרטית באותו ענין כלל, אלא קאי על ההוראה והדין הכללי ולדורות – ששבט אקרי קהל, או שלקרבן הנשיא דין של קרבן השבט]²⁵.

24 ועד"ז, פשטות לשון הגמרא בהק"ו (מו"ק שם) „קרבן יחיד“ לא משמע שהי קרבן צבור. וראה לשון הר"ח שם: וקרבן הנשיאים קרבן יחיד הוא ולא קרבן צבור. וראה גם מאירי וריטב"א שם. 25 אלא ש"ל שהפירוש במ"ש במדרש „שאני אמרתי כו“, הוא, דהוי קרבן שקבוע לו זמן (כהמשך לשון המדרש „נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום כו“ בלא הפסק יקריבו זה אחר זה), ולכן דוחה שבת ככל קרבנות שקבוע להם

משא"כ לדעת הגמרא כו, הרי אף ש„משלו הביא“, היתה זו „הבאה“ בתורת „למטה יהודה“ (וכיו"ב), „יחסו הכתוב על שבטו“¹⁹, כקרבן עבור כל השבט²⁰, וא"כ הי' קרבנו קרבן ציבור, הדוחה את השבת.

[ויש לומר, שבזה מבואר גם דיוק הלשון במדרש²¹ – שאחר הלימוד „זה קרבן נחשון בן עמינדב, משלו הביא ולא שגבה משבטו והביא“, נאמר שם בסיום הענין: „זה קרבן דוחה את השבת ואין קרבן יחיד דוחה את השבת“ –

דמסתימת לשון השלילה „ואין קרבן יחיד דוחה את השבת“ (ולא „ואין שאר“²² קרבן יחיד דוחה את השבת“ או כיו"ב) משמע, שקרבן הנשיא אינו בגדר דקרבן יחיד²³; אבל, לאידך, מדיוק הלשון בהתחלת הלימוד „זה קרבן דוחה את השבת“ (וכן מזה שהוצרכנו מעיקרא ללימוד שדוחה את השבת) משמע שיש לקרבן הנשיא

19 ספרי ופרשי פרשתנו שם. במדב"ר שם, ז.

20 משא"כ דויקרא ד, כב.

21 פ"ג, יג (בסופו).

22 כמו שכתבו מפרשי המדרש.

23 ועפ"ז מובן אשר דוחק לומר שהמדרש והש"ס פליגי בזה גופא, שלדעת המדרש הוה שלא כהוגן כי משלו הביא ובמילא הוי קרבן יחיד, ולדעת הש"ס (והמדרש הב' – פי"ד שם – לדעיל ס"א) גבה משבטו ובמילא הוה קרבן צבור שדוחה שבת, כי [נוסף לזה אשר (א) דוחק לפרש כן במד"ר פי"ד (כדלקמן בפנים סעיף ג). (ב) דוחק לומר דפליגי במציאות אם גבה משבטו או לאו, הרי' מזה שהמדרש שבו מפורש ש„משלו הביא ולא שגבה משבטו“ מסיים „זה קרבן דוחה שבת ואין קרבן יחיד דוחה את השבת“, מוכח, דגם אם לא גבה משבטו אינו כקרבן יחיד ממש, ככפנים.

לפי הדרשה ש„עשו הנשיאים שלא כהוגן“, היתר ההקרבה הוא באופן ד„דחוי“, היינו שהקרבות דחו ו„סלקו הצדה“ את איסור השבת – היינו שגם לאחר הדחי האיסור מצד עצמו לא בטל³⁰, אלא רק נדחה לפי ש„קרבן נשיאים חביב לפני הקב“ה“;

ואילו אליבא דהמדרש הב' הי' זה באופן ד„הותרה“, היינו, שהקרבת קרבנות חנוכת המזבח בשבת היא בגדר של דבר היתר, ובנדון זה מלכתחלה לא חלו איסורי המלאכה בשבת;

ולכן מדגיש במדרש – לא זו בלבד שלא ייאמר על זה „חילל את השבת“ (או „שלא כהוגן“) אלא אדרבא – זהו קיום ציווי „לא על פיו עשה שאני אמרתי כו“.

ה. עפ"ז הי' אפשר לבאר גם את דיוק הלשון במדרש הנ"ל (סוף סעיף ב) על הפסוק „זה קרבן נחשון גו“ – „זה קרבן דוחה את השבת ואין קרבן יחיד דוחה את השבת“ (תחילה הדין כאן, בקרבן נשיא – „זה קרבן דוחה“, ואח"כ הדין בקרבן יחיד בכלל – „ואין קרבן יחיד כו“), בסדר הפוך מאשר במדרש הנ"ל (סעיף א): „בכל מקום אין קרבן יחיד דוחה את השבת וכאן קרבן יחיד דוחה את השבת“ –

דיש לומר, ששינוי זה תלוי בב' האופנים הנ"ל:

לפי המדרש הא' זהו רק בגדר „דחוי“ (כנ"ל), ולכן מקדים במדרש „בכל מקום אין קרבן יחיד דוחה את השבת“, להדגיש שהמעשה מצד עצמו ובעלמא הוא מעשה האסור („שלא

והדרא קושיא לדוכתה: מהי סברת הפלוגתא בין ב' מדרשים הנ"ל?

ד. ויש לומר הביאור בזה:

לפי ב' המדרשים, קרבנות המילואים דחנוכת המזבח (אשר „אין כמותן לדורות“²⁶) היו רק לפי שעה ובגדר הוראת שעה (כשאר פרטי קרבנות הנשיאים שהיו לשעה ובגדר הוראת שעה²⁷, ועד"ז בכמה קרבנות דימי המילואים), ורק מצד הוראת שעה זו הותר להקריב את קרבן הנשיא בשבת;

אלא שהיתר זה יש לפרשו בב' אופנים: (איסור) השבת „דחוי“ – היינו שאיסור המלאכה בתקפו עומד, אלא שחנוכת המזבח דוחה אותו; או באופן ד„הותרה“ – שמלכתחלה המלאכה (לא נאסרה, אלא) היא דבר המותר בשבת.

[ע"ד המחלוקת בענין פקוח נפש בשבת²⁸ (וכמה הלכות²⁹), אם הוא בגדר „דוחה“ או „מותר“].

וזוהי סברת החילוק בין ב' המדרשים:

זמן וכדעת ר"מ (תמורה שם. יומא נ, א. וכפוסק הרמב"ם הל' ביאת מקדש פ"ד ה"ט), ולא הוי הוראת שעה. אבל לפי"ז אינו מובן – ההקדמה במדרש „והלא אין קרבן יחיד דוחה את השבת וזה הקריב בשבת“, כיון שלדעת ר"מ (ופסק הרמב"ם) אינו תלוי בקרבן יחיד וקרבן צבור, אלא בקבוע לו זמן לחוד.

26 רמב"ם ספ"ב מהל' מעשה הקרבנות.

27 כנ"ל הערה 8. וראה רמב"ם שם. אבל ראה חת"ס שם שדחייית שבת אינה דומה (בלשון הרמב"ם) לשאר הדברים. ויל"ע בדבריו.

28 ראה רמב"ם הל' שבת רפ"ב ובכס"מ שם. ב"י או"ח סשכ"ח ד"ה ה' החולה. שו"ע אדה"ז שם (ס"ד, ס"ג). שו"ת הצ"צ או"ח סל"ח. ובכ"מ.

29 ראה פסחים עז, א. וש"נ.

30 ראה במקומות שנסמנו לעיל הערה 28.

כהוגן" ורק "כאן" נדחה, בנדון זה בלבד;

משא"כ לפי המדרש על הפסוק "זה קרבן נחשון גוי", הרי זה בגדר "הותרה"³¹, ולכן פותח "זה קרבן דוחה את השבת", באופן המקדים ומדגיש את הדין וההיתר המיוחד דקרבן הנשיא (הגורם ש"זה קרב בשבת), ורק לאחר מכן נאמר, "ואין קרבן יחיד דוחה את השבת".

וע"פ המבואר לעיל (סעיף ב) שלפי המדרש על הפסוק "זה קרבן גוי" קרבן הנשיא הוא ע"ד קרבן השבט (צבור), אפשר לומר, שזהו טעם וסיבת הפלוגתא דב' מדרשים אלו:

לפי המדרש הא' שהי' זה "שלא כהוגן" ("דחוי"), הרי קרבן הנשיא הוא קרבן יחיד [כמובן מן הלשון "בכל מקום אין קרבן יחיד כו' וכא' קרבן יחיד"³² כו"], ולכן הוראת השעה פעלה רק "דחוי";

משא"כ לפי המדרש "זה קרבן דוחה כו", שהי' לדבר דין ע"ד קרבן השבט – הרי הותרה שבת לגבי³³.

אבל עפ"י נמצא לכאורה, שבענינו גם בגדר "הותרה" גופא ישנם מדרשים מחולקים:

לפי המדרש "זה קרבן דוחה שבת כו", השבת הותרה מפני שקרבן הנשיא הוא ע"ד קרבן ציבור;

משא"כ לפי המדרש הנ"ל (סעיף א) – "שלא תאמר היאך חלל כו' והלא אין קרבן יחיד דוחה כו' שאני אמרתי כו" – ששיטתו ש"הותרה" (כנ"ל סעיף ד), משמע שהי' לזה דין קרבן יחיד (אלא דמאחר ש"אני אמרתי כו", לפיכך "זה הקריב בשבת").

ו. ויובן בהקדים עוד מדרש (רביעי) בפרשתנו (פרשה יד³⁴) בענין זה, וזה לשונו: "מי הקדימני ואשלם³⁵, מדבר ביוסף שהוא הקדים ושימר את השבת עד שלא ניתנה. . אמר הקב"ה יוסף אתה שמרת את השבת עד שלא ניתנה התורה, חייך שאני משלם לכן בנך שיהא מקריב קרבנות בשבת מה שאין יחיד מקריב ועלי לקבל קרבנו ברצון"³⁶.

ותמוה: לכאורה איך יתכן לומר, שהשכר על שמיירת שבת הוא – "שהיא מקריב קרבנו בשבת מה שאין יחיד

קרבנות יחיד דהנוכת המזבח. ולכן צריך לשלול "זה קרבן דוחה את השבת ואין קרבן יחיד דוחה את השבת".

34 ב. ועד"ז בתנחומא פרשתנו כח (תנחומא באבער לג). רבותינו בעה"ת דלעיל הערה 1 (בשינויים).

35 איוב מא, ג.

36 בתנחומא (ועד"ז בתנחומא באבער): חייך שאני נושה שבן בנך יהי' מקריב בשבת. וברבעה"ת שם: ובזכות זה יכין בנך קרבנו ביום השבת שאין קרבן יחיד דוחה את השבת.

31 ומהלשון "זה קרבן דוחה את השבת" אין ראי, "דהא תנן פ"ב דתמורה שקרבן צבור דוחה את השבת ואת הטומאה ואעפ"כ י"א דהותרה ולא אותבינו עלייהו ממשנה זו" (שו"ת צ"צ שם). ובשו"ת תשב"ץ ח"ג סל"ז – דלשון דוחה שבת (כ"מ בש"ס) לאו דוקא וה"ה הותרה.

32 ודלא כפפסיקתא ותנחומא, כנ"ל הערה 4.

33 ואולי י"ל שלכן הוצרך למיעוט "ואין קרבן יחיד דוחה את השבת": מכיון דקרבן נשיא שבמציאות הוא קרבן יחיד (שהרי לא גבה משבטו – כנ"ל בפנים סעיף ב), הותר בשבת, קס"ד שהותר לגמרי, דגם קרבנות יחיד הותרו בשבת במשך (ולהעיר ממנחות מה, א). או עכ"פ

נשיא לבני אפרים³⁸, ומדברות במיוחד על מעלת הקרבן שהקריב נשיא אפרים ביום השבת.

ועפ"ז יש לומר, שהחילוק הכללי בין ב' הסוגים הוא:

בב' הדרשות הראשונות (אודות קרבנות הנשיאים בכלל) בא ענין דחיית השבת כדין השייך לכללות קרבנות הנשיאים לחנוכת המזבח, היינו, שההקרבה דוחה את השבת מצד המעלה הכללית של (חנוכת המזבח ע"י) קרבנות הנשיאים³⁹.

משא"כ בב' המדרשים האחרים^{39*},

מקריב כו" – פעולה שהיא (בכלל) היפך שמירת השבת!?

לא מיבעי אם קרבן הנשיא רק דוחה את השבת [שא"כ עדיין נחשב זה שלא כהוגן, מעין חילול שבת, אלא שבהוראת שעה האיסור נדחה בפועל מפני הקרבן³⁹]; אלא אפילו אם הדבר הוא בגדר „הותרה“, הרי פירוש הדבר הוא רק שאין כאן חילול, אבל אין זו פעולה ותוכן של שמירת שבת (הראוי להיות שכר עבור שמירת שבת)!

ומזה גופא משמע, שלפי מדרש זה, קרבן הנשיאים בשבת פעל הוספה בשמירת השבת.

ז. וי"ל הביאור בזה:

ד' מאמרי המדרש הנ"ל נחלקים (בכללות) לב' סוגים:

הדרש שהיו אלו קרבנות „שלא כהוגן“ והדרש „זה קרבן דוחה את השבת ואין קרבן יחיד דוחה את השבת“ (שניהם בפרשה יג) – מתייחסים לכללות הענין דקרבנות הנשיאים, אשר א' החידושים שבקרבנות הנשיאים (בין שאר החידושים³⁷) הי', שקרבן הנשיאים דוחה את השבת.

משא"כ ב' הדרשות האחרות (שתיהן בפרשה יד) – „שאני אמרתי כו“ ו„מי הקדימני ואשלם כו“ – אמורות על (הפסוק „ביום השביעי

38) שבזה מתחיל ומאריך בממדבר (ועד"ז בתנחומא שם) מריש פרשה יד.

39) וכן י"ל בדעת הש"ס (מו"ק שם) והרמב"ם (הל' מעה"ק שם) – שלכן: א) אינו מפורש בש"ס ורמב"ם שהיו ע"פ ציווי ה' וכבב' מדרשים הנ"ל (ולא כמדרשים שבפ"ד). ולהעיר מחדא"ג מ"ק שם. ב) מאריך בהק"ו בש"ס בפרטי הדחי', „מה משכן שאין קדושתו קדושת עולם (שמדגיש שכולו הו"ע דשעה) וקרבן יחיד דוחה שבת דאיסור סקילה כו' מקדש כו' דענוש כרת לא כ"ש“; דאי נימא כהמדרשים שבפ"ד שהוא דין בשבת (כדלקמן בפנים), למאי נפק"מ?

ולהעיר מסיום לשון הרמב"ם שם „אבל דברים הנוהגים לדורות הם דברי תורה שפירשנו כמו שהעתיקום מפי משה רבינו אין להוסיף עליהם ואין לגרוע“ וי"ל שבזה מודגש גם דקרבנות הנשיאים כו' שלפנ"ז (כולל גם הקרבנות בשבת) אינם מדברי תורה שכן ניתן הדין מתחלה (ראה הערה 46 ובלקו"ש הנסמך שם), כ"א דין והוראה פרטיים בקרבנות אלו.

39*) בממדבר פ"ד, יג: „מאת נשיאי ישראל .. קרבן כולן שוה .. ולא הקריב אחד מהן יותר על חבריו שאלו הקריב אחד מהן יותר על חבריו לא הי' קרבן אחד מהן דוחה את השבת אמר להם הקב"ה .. ואני חולק לכם כבוד שתקריבו ביום שבת שלי כדי שלא יהא הפסק בקרבנכם“. וזה מתאים לסוג הא' (תוכן המדרשים שבפ"ג), עיי"ש (וראה מפרשים שם (הובאו גם לקמן ע' /

37) שמובא בב' מדרשים הנ"ל: בכ"מ אין היחיד מתנדב בקטורת והנשיאים הביאו .. בכ"מ אין היחיד מביא חטאת אלא אחר ידיעת חטאו ואלו הביאו שעיר שלא בחטא (שם פי"ג, ב). ועד"ז הוא במדרש הב' (שם יג בסופו) בהסגנון „זה קרבן, זה הביא כו“ כבדחייית שבת.

יום השבת אסורות בו המלאכות, כך קדושת השבת מחייבת הקרבת מוספי שבת, ועד"ז הקרבת, "נשיא אחד ליום" השבת, אשר, "אמרתי" קרבן זה (של נשיא אפרים) בשבת, ודוקא עי"ז מתקיימת שמירת שבת כדבעי.

[וע"ד שמצינו סברא (ודעה⁴³) בנוגע לדין פקוח נפש, שאין פירוש שפקוח נפש רק דוחה את איסור המלאכה בשבת או אפילו שהמלאכה נעשית מותרת בשבת, אלא שזהו דין בשמירת שבת (ועפ"ז יומתק מה שהלכה זו אמורה בהלכות שבת), היינו שהדבר מוסיף בשמירת השבת, כפי שלמדנו מן הכתוב, "ושמרו⁴⁴ בני ישראל את השבת"⁴³, ובלשון האור החיים⁴⁵: "למה אני אומר שתחלל שבת על החולה, אין זה קרוי חילול אדרבא זה קרוי שמירת שבת".]

49 ט. עפ"ז מובן החידוש דב' המדרשים האחרונים (שבפרשה יד) לגבי ב' הראשונים (שבפרשה יג):

לפי המדרשים בפרשה יג היתר ההקרבה הוא מצד הדין הכללי דקרבת הנשיאים כנ"ל, והחילוק ביניהם אינו אלא אם הדבר הוא באופן ד"דחוי" או "הותרה" (כנ"ל סעיף ה).

משא"כ אליבא דהמדרשים שבפרשה יד, העוסקים במיוחד בקרבן שביום (השבת) השביעי, זהו דין בשבת, ולכן בב' המדרשים אין מודגש יחודו של קרבן זה בהיותו כעין קרבן ציבור, שמטעם זה הקרבתו היא בגדר הותרה

העוסקים בקרבן המיוחד דנשיא אפרים ביום השבת, מבוארת הדחי' (לא כדין בחנוכת המזבח, מצד כללות קרבנות הנשיאים, אלא) כדין בהלכות שבת, היינו שמצד יום השבת ה' על הנשיא להקריב קרבן זה.

ח. ובה גופא, שזהו דין בהלכות שבת, אפשר לפרש בב' אופנים⁴⁰:

(א) מצד (הלכות) שבת ההקרבה מותרת. והיינו, שאין זה ענין המותר מצד מעלת קרבנות הנשיאים לחנוכת המזבח [שהתורה אומרת שמעלת קרבנות הנשיאים גדולה כל כך, עד שמבטלת את איסור המלאכה בשבת], אלא זהו תנאי ב(איסורי מלאכה ד)שבת, אשר ביחס לקרבנות אלו מלכתחלה לא חל איסור המלאכה בשבת.

[וע"ד שמצינו בכמה מקומות בענין "עשה דוחה לא תעשה", שהעשה נעשה תנאי שהלאו תלוי בו⁴¹, דהלאו לא חל מעיקרא כאשר יש עשה כנגדו⁴².

(ב) הקרבת הקרבנות בשבת היא חלק ממצוות שבת: כשם שמצד קדושת

(55) שלמדרש זה נחשב קרבן צבור. וראה לקמן ס"ט). אבל שם לא קאי על הפסוק, "ביום השביעי נשיא לבני אפרים" (כב' המדרשים הנ"ל שבפ"ד), כ"א עה"פ, "זאת חנוכת המזבח גר", שקאי על קרבנות כל הנשיאים.

(40) הבהא לקמן – ראה לקו"ש חט"ז ע' 236 ואילך. וש"נ.

(41) ראה ר"נ גאון שבת קלג, א ואילך. ובכ"מ. וראה לקו"ש שם. וש"נ.

(42) להעיר מצפ"נ על הרמב"ם הל' שבת פ"ב ה"ב במ"ש הרמב"ם שם ה"א, "דחוי" היא שבת אצל סכנת נפשות: לא ר"ל אם דחוי או הותרה רק דגבי חולה אין (?).

(43) ראה יומא פה, ב. ר"נ במכילתא תשא לא, יג. שם, טז.

(44) תשא שם, טז.

(45) שם, יג.

שבא המדרש להשמיענו „שלא תאמר היאך חלל את השבת כו' אמר הקב"ה כו' שאני אמרתי כו'“, היינו, שמעיקרא אין זה בגדר חילול שבת, מאחר שהדבר הוא ע"פ הציווי [ע"ד הלשון שמצינו בפוסקים⁴⁷ (בפירוש המכילתא⁴⁸, „מחללי מות יומת⁴⁹ וביום השבת שני כבשים⁵⁰ שניהם בדיבור אחד נאמרו“), „להודיע שבשעה שהותר זה נאסר זה וללמד כי אין זה חלול שבת“⁵¹].

ולדברי המדרש שהי' זה בגדר „שכר“ על זה ש„יוסף שימר את השבת עד שלא ניתנה“, נמצא, שאין זה רק תנאי בשבת, שקרבן המילואים דנשיא אפרים מותר בשבת, אלא שע"ז מקיימים באופן חיובי את מצות שמירת שבת – הקרבן מוסיף בקדושת השבת.

[וע"ד המבואר במקום אחר⁵² בפירוש דברי המכילתא הנ"ל בעומק יותר, אשר זה ש„בדבור אחד נאמרו“ אין פירושו (רק) שאינם סותרים זה לזה, אלא שלב' הדברים תוכן שווה – קדושת שבת, הבאה ע"י א) הקרבת הכבשים, ב) איסור מלאכה].

ולכן זהו שכר מתאים לשמירת שבת, דיוסף: מאחר ששמר שבת בהוספה, „עד שלא ניתנה“, על כן ניתנה לו הוספה בשמירת השבת (לגבי אחרים),

(כבמדרש הנ"ל (פרשה יג) „זה קרבן דוחה את השבת“) – אלא איפכא: ההדגשה בהם היא שקרבן הנשיא הוא בגדר קרבן יחיד („והלא אין קרבן יחיד דוחה את השבת וזה הקריב בשבת אמר הקב"ה כו' שאני אמרתי כו'“; „שיהא מקריב קרבנו בשבת מה שאין יחיד מקריב כו'“) –

כיון שהיתר הקרבת הקרבן אליבא דמדרשים אלו אינו מצד ענין ותוקף מיוחד שבקרבתו אלו, שמפני זה הם דוחים את השבת באופן של „הותרה“, אלא מפני שהשבת מכרזת ואומרת „זה יקריב בשבת“, אפילו בהיותם קרבנות היחיד.

אלא שב' מדרשים אלו נחלקו בב' האופנים הנ"ל, כיצד זהו דין בשבת⁵⁴:

לפי המדרש „שאני אמרתי כו'“, הרי זה כאילו „תנאי בשבת“, שהשבת מכרזת ואומרת שעל קרבן זה מלכתחלה לא חל איסור שבת, וזהו

(46) להעיר שב' דרשות אלו באות במדרש בהמשך לתחלת הדרשה בכמדב"ר ריש פרשה יד (ועד"ז בתנחומא שם) ע"ד כו"כ ענינים שהם בגדר הוראת שעה, שא' מהם הוא „שלא יבוא אדם ויהרהר אחר אליהו כו' שהקריב באיסור במה כו' והתורה אסרה עליו כו' אמר הקב"ה אני הוא שאמרתי לו שיעשה כך שנאמר (מ"א ית, לו) ובדברך עשיתי“ (וברבע"ת הובא ענין זה כדוגמא ראשונה על הקרבת נשיא אפרים בשבת). ובצפ"נ (הובא בצפ"נ על התורה ראה יב, יג. וע"ז) מפרש דמ"ש בירושלמי (מגילה פ"א הי"א) ובדברך עשיתי בדיבורך עשיתי, דזהו דין דע"פ נביא יכולין להקריב במה בשעת מקדש, ואין עליו שם שחוטאי חוץ כלל והוה קרבן. וראה בארוכה לקו"ש ח"ד ע' 70 ואילך, ש"ל בזה ב' אופנים: שמתחלה לא נאסר זה, או שזהו דין ביני במה שע"פ נביא נעשית מצות הקרבת הקרבן, והוי כקרבן חובה. ע"ש באורך.

(47) תשובת מהר"ם אלשקר סי' קב (מר"ש ורב האי גאון).

(48) יתרו כ, ח.

(49) תשא לא, יד.

(50) פנחס כח, ט.

(51) וראה בהנסמן לעיל הערה 41.

(52) לקו"ש חט"ז שם. עיי"ש בפרטיות.

שדוקא „בן בנך“ הוסיף בקדושת שבת ע"י הקרבת קרבן מיוחד בשבת⁵³.

שמירת שבת דיוסף, כיון שההקרה מוסיפה בקדושת השבת כנ"ל – אבל מהו הטעם שהשכר בא לידי ביטוי דוקא במעשה שהוא (מצד עצמו) היפך שמירת השבת?

וההסברה בזה:

(הוספת נקודות לתוספת ביאור)

י"ד. ועדיין הענין דורש ביאור:

הן אמת שמה שנושא אפרים הקריב את קרבנו בשבת יכול להיות שכר על

זה^{53*} שיוסף קיים את מצות שמירת שבת „עד שלא ניתנה“ מורה, ששמירת השבת שלו באה מ„מקום“ נעלה יותר מהמקום ש„ניתנה“.

כפירוש „ניתנה“ – שהדבר ישנו מקודם, ואחר כך ניתן למי שניתן.

ומובן שבכל „מקום“ שבו „ניתנה“ שבת, הנה קדושת השבת ושמירתה לפי המקום שבו ניתנה.

מעין וע"ד החילוק שמצינו בהלכה⁵⁴ 51 בין תלמידי חכמים לפועלים ובעלי בתים: „פועלים ובעלי בתים יעסקו יותר בתורה בשבת כו' ותלמידי חכמים ימשיכו יותר בעונג אכילה ושתיה“.

ועד לחילוק הכללי בין ענין השביטה והשמירה כפי שהוא אצל הקב"ה („כי בו שבת מכל מלאכתו“⁵⁵), שהוא שביטה מדיבור ואמירה⁵⁶ („בעשרה מאמרות⁵⁷ נברא העולם“⁵⁸),

(53) וי"ל החידוש בנדו"ד על הקרבת שני ככשים (מוספים) בשבת שהוא דין בשבת שמקיים בזה (שלילת) מחללי, דשם הרי זהו כל גדר המצוה, „וביום השבת שני ככשים“, להקריב קרבן מוסף מיוחד ליום השבת (ועד"ז בענין ה' שבמכילתא שם „ערות אשת אחיך יבמה יבוא עלי“, דכל גדר היבום הוא באשת אח*), ולכן בזה שפיר י"ל דהוי דין בשבת (ובאיסור אשת אח). וגם לפי משנה"ל בלקו"ש שם די"ל כן גם לענין הקרבת התמיד בשבת, אף שגדר מצות תמיד אינה הקרבתו בשבת דוקא**, מ"מ גם הוא אינו דומה לנדו"ד, משום שזהו סדר העבודה התמידית שבכל יום, „בכל יום הוא מועד התמידים“ (פרש"י פנחס כת, ב. וראה יבמות ה), ב: מה לתמיד שכן תדיר. וראה פסחים סו, א. עז, א, ובתוד"ה שכן שם***. משא"כ בנדו"ד הרי אדרבה כל ענין הקרבתו הו"ע של חינוך ולשעה. וזהו החידוש במדרש כאן שגם בזה י"ל דהוי דין בשבת, ועד שזהו שכר – מוסיף בקדושת שבת.

(* ראה עד"ז בתוד"ה ל"ת – יבמות ג, ב) שלכן אא"פ ללמוד דעשה דוחה ל"ת מעשה דיבום. וראה תורת האדם להרמב"ן שער המיחוש (ענין הכהנים ד"ה תוי"כ) בסופו שלכן „לא מקרי דיחוי דהא ליתיה אלא בהכ"י“.

(** ועד"ז הוא בענין כלאים בציצית („לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך“) שבמכילתא שם – ראה תוס' יבמות שם.

(*** ראה תוה"א שם – עד"ז ה"ל ביבום הוא גם בשבת, דמעבודה דדחי שבת לא גמרינן דעשה דוחה ל"ת ד"לית' ללאו בהאי“.

53* בהבא לקמן ראה גם לקו"ש ח"כ ע' 202 ואילך.

54 רמ"א או"ח סר"צ ס"ב. שו"ע אדה"ז שם ס"ה.

55 בראשית ב, ג.

56 ראה תניא קו"א בסופו. לקו"ת שבת שובה סו, ג. ובכ"מ.

57 שצמצם עצמו, כביכול, לירד ולהתגלות במאמרות וכו' (ראה תניא פכ"א. ובכ"מ).

58 אבות רפ"ה.

שבארץ בה ניתנה – ע"ד הנראה בחוש
שעונג יותר עליון נתגלה (לפעמים)
דוקא בענין תחתון יותר⁶⁵,

וע"ד עונג האב מבנו⁶⁶, שדוקא
במעשה קטנות דבנו התינוק יש לאב
עונג נעלה יותר (יותר מהעונג משכל
בנו הגדול).

יא. ע"פ כל הנ"ל תובן גם כן
השייכות דענין זה ליוסף ואפרים
דוקא:

ענינו של יוסף הוא – „יוסף ה'
לי בן אחר"⁶⁷, לעשות את ה„אחר"
ל„בן"⁶⁸; ודבר זה בא לידי ביטוי
במיוחד בבנו אפרים – על שם „כי
הפני אלקים בארץ עניי"⁶⁹, היינו
שענינו הוא, אשר דוקא ב„ארץ עניי"
מתקיים „הפני אלקים", אתהפכא
חשוכא לנהורא ומרירו למתקא⁷⁰.

ולכן, דוקא בשבטו הי' ענין הקרבת
הקרבת בשבת, שתוכנו, שבענין של
הקרבה, אשר ביום השבת הוא לכאורה,
ענין של „עניי" – התקיים ההיפך,
„הפני", תוספת ב(שמירת ו)קדושת
השבת.

(משיחת ש"פ מצורג, ד' ניסן, תשמ"א)

65) ע"ד שראי' היא דוקא בדבר גשמי ולא
בקול הרוחני (ראה אוה"ת ואתחנן ע' סב ואילך.
ס' הליקוטים (צ"צ) ע' ראי' (ע' רצא ואילך). וש"נ).
66) ראה אוה"ת להה"מ ס"פ בא.
67) ויצא ל, כד.
68) אוה"ת עה"פ שם. שם ויחי שפור, א'
ב. ובכ"מ.
69) מקץ מא, נב.
70) ראה בארוכה לקו"ש חט"ו ע' 433 ואילך.

לענין זה כפי שהוא למטה – שכיתה
(בעיקר⁵⁹) מעשי⁶⁰.

ומזה מובן, שב„עולם" למעלה
הנעלה מעולם הדבור – בעולם דלא
משתעי במילי דהדיוטא⁶¹ (דקאי על
עשרה מאמרות⁶²) – הנה קדושת
השבת (ועונגו) אינה שביתה מדיבור,
אלא שביתה מירידות וצמצומי העולם
וגבורות שלו (ע"ד גיהנם⁶³, דבשבת
„כל שולטני רוגזין ומארי דדינא כולהו
ערקין ואתעברו מינה"⁶⁴), גילוי עונג
נעלה יותר בגן עדן וכו'.

וזהו גם החידוש דשמירת שבת
דיוסף „עד שלא ניתנה"^{64*}: אצל יוסף
האיר ענין השבת כפי שהוא בעולם
נעלה יותר מן הארץ שבה „ניתנה"
השבת – שביתתו היא מענין נעלה
מן השביתה ממלאכה הבאה מ„בו
שבת" דעולם הדבור (עשרה מאמרות);
ואופן עונג השבת במדריגה זו („עד
שלא ניתנה") הוא בגילוי עונג עליון
יותר, כנ"ל.

ולכן השכר על השביתה והשמירה
בדרגת השבת „שלא ניתנה" בא בענין
הפכי מן העלי' בשבת ורוחניות השבת

59) ורק מד"ס יש שביתה מדיבור מפני
ששבת הקב"ה מיו"ד מאמרות (ראה קו"א ולקו"ת
שם. ובארוכה לקו"ש חיי"א ע' 80 ואילך. וש"נ).
60) ראה תניא פ"כ. ובכ"מ.
61) זח"ג קמט, ב.
62) לקו"ת אחרי כה, ד. ובכ"מ.
63) ב"ר פי"א, ה. פטיקא רבתי פ' כג. זח"ב
לא, ב. רשי' סנהדרין סה, ב. ועוד.
64) זח"ב קלה, ריש ע"ב „כגוונא כו".
64*) להעיר מאוה"ת בראשית (כרך ב) בסופו
(ע' 916).

